

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**

Štukljeva cesta 44, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 00

F: 01 369 78 32

E: gp.mddsz@gov.si www.mddsz.gov.si

Številka: 141-1/2023/54

Ljubljana, 9. 6. 2023

GENERALNI SEKRETARIAT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE

Gp.gs@gov.si

ZADEVA: Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2022 - 2030 v letu 2022 – predlog za obravnavo

1. Predlog sklepov vlade:

Na podlagi četrtega odstavka 27. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17) je Vlada Republike Slovenije na . . . seji dne . . . sprejela naslednji

SKLEP:

Vlada Republike Slovenije je sprejela Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2022 – 2030 v letu 2022.

Barbara Kolenko Helbl
GENERALNA SEKRETARKA

Priloga:

- Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2022 – 2030 v letu 2022

Prejmejo:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti,
- Ministrstvo za digitalno preobrazbo,
- Ministrstvo za finance,
- Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport,
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,
- Ministrstvo za infrastrukturo,
- Ministrstvo za javno upravo,
- Ministrstvo za kulturo,
- Ministrstvo za naravne vire in prostor,
- Ministrstvo za notranje zadeve,
- Ministrstvo za obrambo,
- Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo,
- Ministrstvo za pravosodje,
- Ministrstvo za solidarno prihodnost,
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije,
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje,
- Ministrstvo za zdravje,
- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve in
- Služba Vlade RS za zakonodajo.

2. Predlog za obravnavo predloga zakona po nujnem ali skrajšanem postopku v državnem zboru z obrazložitvijo razlogov:

/		
3.a Osebe, odgovorne za strokovno pripravo in usklajenost gradiva:		
Saša Mlakar, sekretarka, Direktorat za invalide		
3.b Zunanji strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi dela ali celotnega gradiva:		
/		
4. Predstavniki vlade, ki bodo sodelovali pri delu državnega zbora:		
/		
5. Kratak povzetek gradiva:		
<p>Vlada Republike Slovenije je na svoji 97. redni seji dne 14. 10. 2021 sprejela Akcijski program za invalide 2022 – 2030. Program obsega trinajst temeljnih ciljev s skupaj 120. ukrepi, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov, in se nanašajo na razdobje 2022 -2030. Minister za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pa je izdal Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje uresničevanja Akcijskega programa za invalide 2022 – 2030 (v nadaljnjem besedilu: komisija). Komisijo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljnjem besedilu: NSIOS), drugih invalidskih organizacij izven NSIOS in Zveza društev upokojencev Slovenije.</p> <p>Naloga komisije je, da vsako leto predloži Vladi RS poročilo o izvajanju Akcijskega programa za preteklo leto. Komisija je kot vsako leto pripravila poročilo za leto 2022.</p> <p>Opomba:</p> <p>Poročila niso poslali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ministrstvo za zdravje - YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa in - Sonček - Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije 		
6. Presoja posledic za:		
a)	javnofinančna sredstva nad 40.000 EUR v tekočem in naslednjih treh letih	NE
b)	usklajenost slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije	NE
c)	administrativne posledice	NE
č)	gospodarstvo, zlasti mala in srednja podjetja ter konkurenčnost podjetij	NE
d)	okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki	NE
e)	socialno področje	NE
f)	dokumente razvojnega načrtovanja: <ul style="list-style-type: none"> – nacionalne dokumente razvojnega načrtovanja – razvojne politike na ravni programov po strukturi razvojne klasifikacije programskega proračuna – razvojne dokumente Evropske unije in mednarodnih organizacij 	NE
7.a Predstavitev ocene finančnih posledic nad 40.000 EUR:		
/		

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu				
	Tekoče leto (t)	t + 1	t + 2	t + 3
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) obveznosti za druga javnofinančna sredstva				
II. Finančne posledice za državni proračun				
II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ				
II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ				
II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna:				
Novi prihodki		Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1	
SKUPAJ				
OBRAZLOŽITEV:				
I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu				
<p>Program ima naravo priporočil na ravni programskih smernic, ki se lahko izvedejo skozi ustrezne programe in finančna sredstva pristojnih ministrstev. Ministrstva se sama odločajo o vključitvi ukrepov v svojo zakonodajo in jih tudi ustrezno predvidijo v svojih finančnih načrtih za posamezno proračunsko leto.</p>				

II. Finančne posledice za državni proračun / II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene: / II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo: / II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna: /	
7.b Predstavitev ocene finančnih posledic pod 40.000 EUR: Gradivo nima finančnih posledic.	
8. Predstavitev sodelovanja z združenji občin:	
Vsebina predloženega gradiva (predpisa) vpliva na: <ul style="list-style-type: none"> - pristojnosti občin, - delovanje občin, - financiranje občin. 	NE
Gradivo (predpis) je bilo poslano v mnenje: <ul style="list-style-type: none"> - Skupnosti občin Slovenije SOS: DA/NE - Združenju občin Slovenije ZOS: DA/NE - Združenju mestnih občin Slovenije ZMOS: DA/NE Predlogi in pripombe združenj so bili upoštevani: <ul style="list-style-type: none"> - v celoti, - večinoma, - delno, - niso bili upoštevani. Bistveni predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani.	
9. Predstavitev sodelovanja javnosti:	
Gradivo je bilo predhodno objavljeno na spletni strani predlagatelja:	NE
Gradivo je bilo poslano v pregled nevladnim organizacijam in predstavnikom strokovne javnosti: <ul style="list-style-type: none"> - Statistični urad Republike Slovenije, gp.surs@gov.si, - Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, informacije@zpz.si, - Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, oelj@zsss.si, - Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, info@ess.gov.si, - Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije - Soča, info@ir-rs.si, - Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, irssv@siol.net, - Nacionalni inštitut za javno zdravje, info@nijz.si, - Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami, sous@siol.net, - Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, info@nsios.si, - Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, zveza@soncek.org, - YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si, - Zveza društev upokojujencev Slovenije, zdus@siol.net. 	
10. Pri pripravi gradiva so bile upoštevane zahteve iz Resolucije o normativni dejavnosti:	NE
11. Gradivo je uvrščeno v delovni program vlade:	NE

Igor Feketija
Državni sekretar

Prilogi:

- predlog sklepa,
- obrazložitev.

Na podlagi četrtega odstavka 27. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17) je Vlada Republike Slovenije na . . . seji dne. . . sprejela naslednji

SKLEP:

Vlada Republike Slovenije je sprejela Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2022 – 2030 v letu 2022.

Barbara Kolenko Helbl
GENERALNA SEKRETARKA

Priloga:

- Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2022 – 2030 v letu 2022

Prejmejo:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti,
- Ministrstvo za digitalno preobrazbo,
- Ministrstvo za finance,
- Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport,
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,
- Ministrstvo za infrastrukturo,
- Ministrstvo za javno upravo,
- Ministrstvo za kulturo,
- Ministrstvo za naravne vire in prostor,
- Ministrstvo za notranje zadeve,
- Ministrstvo za obrambo,
- Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo,
- Ministrstvo za pravosodje,
- Ministrstvo za solidarno prihodnost,
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije,
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje,
- Ministrstvo za zdravje,
- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve in
- Služba Vlade RS za zakonodajo.

OBRAZLOŽITEV

Vlada Republike Slovenije je na svoji 97. redni seji dne 14. 10. 2021 sprejela Akcijski program za invalide 2022 – 2030. (v nadaljnjem besedilu: API 2022 - 2030). Minister za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 30. 3. 2022 izdal Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje uresničevanja Akcijskega programa za invalide 2022 - 2030, št. 012-8/2022/25, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokojencev Slovenije.

Poročilo o uresničevanju API 2022 – 2030 v letu 2022 je predvsem namenjeno pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v Republiki Sloveniji. Zaradi nemerljive narave ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

Namen API 2022—2030 je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov in spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program obsega 13 temeljnih ciljev in 120 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov in se nanašajo na obdobje 2022 – 2030.

Cilji API 2022 - 2030:

1. CILJ: ozaveščanje in informiranje
2. CILJ: bivanje in vključevanje
3. CILJ: dostopnost
4. CILJ: vzgoja in izobraževanje
5. CILJ: delo in zaposlovanje
6. CILJ: finančno-socialna varnost
7. CILJ: zdravje in zdravstveno varstvo
8. CILJ: kulturno udejstvovanje
9. CILJ: šport in prostochasne dejavnosti
10. CILJ: versko in duhovno življenje
11. CILJ: samoorganiziranje invalidov
12. CILJ: nasilje in diskriminacija
13. CILJ: staranje z invalidnostjo.

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Uresničevanje prvega cilja

V letu 2022 je bil sprejet nov Zakon o varstvu osebnih podatkov, ki določa posebno prepoved diskriminacije glede osebnih podatkov, in sicer glede na osebno okoliščino invalidnosti.

Pripravljen je bil predlog za posodobitev Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila kot podzakonskega akta Zakona o izenačevanju možnosti invalidov.

Dopolnjeni so bili standardi storitev zaposlitvene rehabilitacije za storitve B.

V okviru aktivnosti ozaveščanja in informiranja so v okviru NJZ v letu 2022 potekali številni dogodki in projekti, in sicer je bil pripravljen shematičen prikaz za komuniciranje enakih priložnosti oz. pravičnosti v zdravju (koledar), organizirano spletno izobraževanje o človekovih pravicah, izvedena je bila medijska

kampanja za program Skupaj za zdravje, oblikovane pa so bile tudi tablice za dopolnilno komuniciranje s slikovnimi znaki v primeru izrednih razmer.

V okviru programa HELP Sveta Evrope je bil organizirani e-tečaj o pravicah oseb z ovirami, namenjen sodnikom in pravnikom. Slovenske knjižnice so ohranile brezstične storitve in aktivnosti, ki so jih uvedle v času epidemije oz. omejenih fizičnih stikov, portal Knjiznice.si so prilagodili tudi za slepe in slabovidne uporabnike.

Gledališča so se v letu 2022 ukvarjala tudi s temami, ki so pogosto prezrte ali tabuizirane v družbi, med drugim z vprašanji povezanimi z invalidnostjo, stereotipi, predsodki in škodljivimi praksami. Ohranila so tudi prakso brezplačnih vstopnic za različne skupine oseb z invalidnostjo. V letu 2022 je bilo tako kot v preteklih letih organizirano strokovno srečanje REHA dnevi na temo "Usposabljanje in zaposlovanje invalidov med pričakovanji in resničnostjo". Tokratne teme srečanja so bile razvoj zaposlovanja invalidov, družbena vključenost invalidov ter odnosi v družbi.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti tako ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Za samostojno in neodvisno življenje invalidov mora država poleg storitev osebne pomoči in osebne asistencije zagotoviti tudi ustrezne bivalne pogoje na sistemski ravni (omogočiti dostopnost do arhitekturno prilagojenih stanovanj, ki jih zagotavljata država in lokalne skupnosti). Invalidi so pri reševanju svojega stanovanjskega vprašanja soočeni s številnimi izzivi, saj je na prostem trgu zelo malo takšnih stanovanj, ki bi bila primerna za udobno in kvalitetno bivanje (npr. nedostopnost objekta, ozka vrata, majhna površina kopalnice, nedostopnost balkonov in kletnih prostorov, pomanjkljiva ureditev za osebe s senzornimi oviranostmi). Ob upoštevanju vidikov starajoče se družbe pa je vidik arhitekturno ustreznih stanovanj še posebej pomemben. Z oblikovanjem minimalnih standardov, ki bi omogočali primerno in varno bivanje v vseh obdobjih življenja posameznika, bi v veliki meri zadostili tudi kriterijem dostopnosti stanovanj za invalide, prav tako pa omogočili ljudem, da ostajajo v svojem domačem okolju tudi v starosti.

Ureditev bivalnega okolja (npr. odprava arhitektonskih ovir, večje bivalne površine zaradi premikanja z invalidskim vozičkom) ter vgradnja morebitnih pripomočkov (npr. osebna ali stropna dvigala) v domačem okolju lahko za posameznika predstavljajo zelo veliko finančno breme.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotavljati tudi storitve osebne pomoči in osebne asistencije ter storitev, s katerimi se zagotavlja podpora in pomoč za boljše socialno vključevanje v družbo in sicer preko sistemskih ureditev.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v svojo zasebnost, družino, dom, korespondenco ali druge vrste komuniciranja.

Uresničevanje drugega cilja

V letu 2022 je na podlagi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osebni asistenci - ZOA-B Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo pridobil nove naloge pri izvajanju osebne asistencije, in sicer organizacijo usposabljanja na področju osebne asistencije in delo izvedenskega organa za izvajanje ocenjevanja potreb po osebni asistenci ter ocenjevanja upravičenosti do storitev socialnega

vključevanja invalidov. V okviru svojega dela in spremljanja področja je opozoril na nekatera (še vedno) problematična določila Zakona o osebni asistenci in podal predloge, ki bi jih bilo vredno v prihodnje premisliti in pri načrtovanju rešitev smiselno upoštevati.

Nadaljevalo se je izvajanje dveh pilotnih projektov preobrazbe zavodov iz institucionalne oskrbe v skupnostno obliko podpore, ki bosta prispevala k zniževanju in preprečevanju institucionalizacije na lokalni in državni ravni, ter omogočila vključevanje ljudi z oviranostjo v skupnost. Na podlagi izkušenj pilotnih projektov bo pripravljen model za preoblikovanje drugih podobnih zavodov v Sloveniji.

Zaključila se je evalvacija pilotnega projekta "Razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov", ki je trajal od sredine leta 2020 do marca 2022. Pomemben rezultat pilotnega projekta je Pravilnik o storitvah socialnega vključevanja invalidov, ki ureja izvajanje storitev v praksi in je stopil v veljavo 30. 6. 2022. Namen storitev, katerih izvedba se je začela v letu 2022, je, da invalidi preko njih okrepijo svoje znanje, veščine in spretnosti v smeri večje samostojnosti na različnih področjih. Na dan 31. 12. 2022 je bilo v storitve socialnega vključevanja vključenih 66 upravičencev.

V okviru Ciljno raziskovalnega programa »CRP 2022« se izvaja projekt Analiza konceptualnih zasnov informacijske in tehnične systemske podpore invalidom za povečanje socialne vključenosti (V2-2252), ki ga izvajata Univerza v Ljubljani, Fakulteta za elektrotehniko in Geodetski inštitut Slovenije.

V okviru programa LEADER se izvajajo različni projekti, med izvedenimi jih okoli 60 naslavlja tudi osebe z invalidnostjo. Projekti se nanašajo na izgradnjo nastanitvenih kapacitet, ureditev objektov, knjižnic, poti, doživljajska igrišča, urejen dostop za invalide, programe in podpore za medgeneracijsko povezovanje, podjetniški programi, delavnice na različne teme ipd.

Opozarja se na pomanjkanje storitev v skupnosti, ki so nujne za svobodno izbiro načina bivanja oziroma za deinstitucionalizacijo.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oziroma komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oziroma v vse sfere človekovega življenja, kot so na primer izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada Republike Slovenije je 27. maja 2021 sprejela Ustavni zakon o dopolnitvi II. Poglavja Ustave Republike Slovenije, po katerem je ustava v 62.a členu dopolnjena s pravico do uporabe in razvoja slovenskega znakovnega jezika. Določa pa tudi, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon. Zagotovljena sta svobodna uporaba in razvoj slovenskega znakovnega jezika. Na območjih občin, kjer sta uradna jezika tudi italijanščina ali madžarščina, je zagotovljena svobodna uporaba italijanskega in madžarskega znakovnega jezika. Uporaba teh jezikov in položaj njihovih uporabnikov ter svobodna uporaba in razvoj jezika gluhoslepih je zakonsko urejena.

Uresničevanje tretjega cilja

Poročevalci v okviru cilja navajajo, da stalno izvajajo ukrepe za izboljšanje vsakodnevne mobilnosti in dostopnosti za osebe z invalidnostmi. Še posebej nadaljujejo s praksami, ki so se izkazale kot dobre. Tako se bo npr. izvajalo nadaljnje aktivnosti v smeri iskanja rešitev za implementacijo govorne tehnologije, ki bo omogočala samodejno podnaslavljanje televizijskih programov javne in komercialnih televizij za invalide in starejše na nacionalni ravni. Projekt samodejnega podnaslavljanja televizijskih programov za invalide je bil uvrščen v večletni finančni okvir 2021-2027 z namenom, da se za izvedbo

projekta zagotovijo finančna sredstva EU (kohezijska sredstva). Podobno v železniškem potniškem prometu z rednim vzdrževanjem na stavbah in z investicijami nadaljujejo s postopnim izboljševanjem dostopnosti železniškega prometa za vse uporabnike. V letu 2022 so dobavili tudi 52 novih potniških garnitur, ki so prilagojene za prevoz invalidov (npr. sistemi za napovedovanje in vizualni prikazi, izvlečne stopnice in mobilna nakladalna rampa).

V letu 2022 se je zaključilo izvajanje projekta Evropske kartice ugodnosti za invalide, čigar namen je bil s celostnim pristopom in sistematičnimi aktivnostmi vplivati na povečanje socialne vključenosti ciljnih skupin invalidov preko večje dostopnosti in dosegljivosti proizvodov in storitev. Velika večina ciljev projekta je bila doseženih.

Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah vsem ponudnikom avdiovizualnih medijskih storitev nalaga, da morajo postopoma izboljševati dostopnost do svojih storitev za osebe z invalidnostjo in pripraviti triletni načrt ter vsake tri leta poročati o njegovi izvršitvi. Prvi načrt morajo pripraviti do konca leta 2022 za obdobje 2022–2024.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom Ustave Republike Slovenije vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za razvoj človeka in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja, prav tako pa tudi v programih vseživljenjskega učenja in drugih oblikah neformalnega izobraževanja.

Vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami se v Sloveniji izvaja kot javna služba. Izjemoma se lahko izvaja tudi v zasebnih vrtcih in šolah brez koncesije, v zasebnih zavodih ali kot izobraževanje na domu.

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami je integrirana v vse področne zakone, te pa dopolnjujejo Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami, Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami v vzgoji in izobraževanju, ki predstavljajo pomemben korak v smeri zagotavljanja pogojev za uresničevanje inkluzivne paradigme. Zakoni vzpostavljajo pogoje za izvajanje kontinuirane pomoči otrokom s posebnimi potrebami v vzgoji in izobraževanju. Na podlagi določila Zakona o osnovni šoli je v Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami urejena možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je bil pripravljen Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki omenjenemu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2022–2030 vključuje tudi invalide, ki jih Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami opredeljuje kot otroke z motnjami v duševnem razvoju, slepe in slabovidne otroke oziroma otroke z okvaro vidne funkcije, gluhe in naglušne ter gibalno ovirane otroke in mladostnike.

Ker se invalidi med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami, in sicer arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itd., je iz tega razloga nujno zagotavljanje ukrepov za odpravljanje tovrstnih ovir.

Uresničevanje četrtega cilja

V letu 2022 so bili sprejeti trije pravilniki, ki se nanašajo na otroke s posebnimi potrebami. Prvi določa organizacijo in način dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, drugi spreminja obstoječe normative in standarde za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami, tretji pa se nanaša na merila in metodologijo za vrednotenje materialnih stroškov v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zakon za urejanje položaja študentov, ki je stopil v veljavo maja 2022 pa je v Zakon o visokem šolstvu uvedel spremembo 69.a člena, in sicer tako, da se je razširila definicija študentov s posebnimi potrebami in posebnim statusom.

Ostale aktivnosti v okviru cilja so bile usmerjene v krepitev vključenosti v programe izobraževanja, nabavo in uvajanja IKT v izobraževalni proces ter podporo osebam z invalidnostmi pri vključevanju v vzgojo in izobraževanje na različnih ravneh.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Invalidom je potrebno zagotavljati delovno okolje, ki je odprto, vključuje in dostopno. Zato je treba zagotavljati ukrepe, ki bodo zaposlenim kot tudi nezaposlenim invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem oziroma poklicno in zaposlitveno rehabilitacijo. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, storitvami podpornega zaposlovanja, spodbudami za zaposlovanje invalidov ter z dobrimi praksami na področju uspešnega in produktivnega vključevanja invalidov, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti na sistemski ravni že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu in izvajanju podpornih storitev v času zaposlitve vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2021–2030 in Svetovni akcijski program združenih narodov za mlade do leta 2000 in naprej.

Uresničevanje petega cilja

V letu 2022 sta bili sprejeti dve noveli Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. S prvo novelo je bila omogočena dodatna uskladitev pokojnin, z drugo novelo pa je prišlo do uvedbe nekaterih novih pravic in izboljšanja odmere obstoječih pravic ter določitve zakonske podlage za razporejanje sredstev za rekreativne, športne in kulturne dejavnosti užívalcev pokojnin in užívalcev nadomestil iz invalidskega zavarovanja. Tudi v letu 2022 se je izvajala vsa veljavna zakonodaja sprejeta v okviru epidemije COVID-19.

Sprejeti sta bili tudi dve noveli Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, novela Zakona o delovnih razmerjih ter Zakon o nujnih ukrepih za zagotovitev stabilnosti zdravstvenega sistema.

Konec decembra 2022 je začel veljati Zakon o spremembah Zakona o dolgotrajni oskrbi, s katerim je bila zamaknjena uveljavitev Zakona o dolgotrajni oskrbi.

V letu 2022 je bil sprejet Pravilnik o spremembi pravilnika o zaposlitvenih centrih.

Tudi v letu 2022 se je nadaljevalo izvajanje projekta »Prehod mladih« z različnimi aktivnostmi na temo prehoda na trg dela, namenjenih tako strokovnim delavcem, strokovni javnosti, kakor tudi ranljivim skupinam.

V letu 2022 se je začel izvajati projekt »Uvajanje prožnejših načinov dela, prilagojenih potrebam invalidov, v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih (Načrt za okrevanje in odpornost)«, ki se bo izvajal 30 mesecev. Namen projekta je s celostnim pristopom in sistematičnimi aktivnostmi izboljšati položaj invalidov v družbi z ukrepi za približevanje usposobljenosti delodajalcev zmožnostim in sposobnostim ranljivim skupinam na trgu dela, ob hkratnem razvijanju kompetenc invalidov za delo.

Rezultati projekta Zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo 2020-2022 bodo pripomogli k preprečevanju predčasnega izhoda s trga dela, predvsem oseb, ki so dolgotrajno odsotne zaradi posledic bolezni oziroma invalidnosti.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, kar se je že izražalo v letih globalne finančno-gospodarske in javno dolžniške krize na evrskem območju. Ponovno se je izražalo v času pandemije COVID-19, kjer je bilo razvidno povečanje revščine in višja stopnja nasilja, zanemarjanja in zlorabe. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da se invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto srečujejo z višjimi stroški, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejeme za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Ravno tako bi se morali denarni prejemi usklajevati z rastjo cen življenjskih potrebščin. Programi socialne varnosti naj vključujejo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2022 je bila sprejeta novela Zakona o vojnih invalidih, ki je odprla rok za vložitev zahteve za priznanje statusa in pravic vojnega invalida. Vojni invalidi so poleg tega od leta 2021 ponovno upravičeni do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja.

Konec decembra 2022 je začel veljati Zakon o spremembah Zakona o dolgotrajni oskrbi, s katerim je bila zamaknjena uveljavitev Zakona o dolgotrajni oskrbi.

Na podlagi Zakona o nujnih ukrepih za omilitev posledic zaradi vpliva visokih cen energentov (ZUOPVCE) je 5972 upravičencev po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov prejelo energetske bonuse v višini 150,00 EUR, ki ga je izplačal ZPIZ v skupni višini 895.800,00 EUR.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalec stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s praviimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi vzdržujejo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje. Poseben pomen imajo zdravstveni programi obnovitvene rehabilitacije, ki so namenjeni preprečevanju oziroma upočasnjevanju napredovanja invalidnosti, obvladovanju invalidnosti, ohranjanju zdravja in preprečevanju nastanka sekundarnih okvar ali zdravstvenih zapletov.

Upošteevajoč hiter razvoj medicine je pomembno, da se invalidom omogoči dostop do sodobnih načinov zdravljenja in s tem doseganje najvišje možne ravni zdravja in funkcioniranja.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Uresničevanje sedmega cilja

V letu 2022 so bila spremenjena in dopolnjena Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja, s čimer se zagotavlja boljša zdravstvena obravnava, novi medicinski pripomočki, enostavnejši postopki uveljavljanja pravic ter administrativna razbremenitev zavarovanih oseb in zdravnikov.

V letu 2022 se je nadaljeval razvoj spletnega portala zVEM, ki omogoča državljanom lažji, hitrejši in 24/7 spletni dostop do svojih zdravstvenih dokumentov in podatkov.

Med izvedenimi dogodki je omeniti še sodelovanje pri evropski strategiji za doseganje najvišjega zdravstvenega standarda za invalide v letih 2022 – 2030, nadgrajeni pa so bili tudi pristopi za večje vključevanje oseb z ovirami v preventivne zdravstvene programe.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših značilnosti človeka, je njegov svet, v njej se človek razvija in z njo se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrezno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na Zakonu o varstvu kulturne dediščine, Zakonu o knjižničarstvu, Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi in Zakonu o medijih. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Uresničevanje osmega cilja

V letu 2022 se je nadaljevalo izvajanje leta 2021 sprejete Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, v kateri imata svoji poglavji dve pomembni področji: slovenski znakovni jezik, katerega cilj je razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem znakovnem jeziku ter prilagojeni načini sporazumevanja, katerega cilj je razvijanje in krepitev sporazumevalne zmožnosti različnih skupin prebivalcev.

V letu 2022 je bilo v okviru rednega letnega Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, sofinanciranih 13 projektov, ki jih med drugimi izvajajo tudi invalidske organizacije.

V okviru projekta Evropske kartice ugodnosti za invalide je bila vzdrževana interaktivna baza podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji tudi s področja kulture.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in

kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Zagotavljati je treba uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Uresničevanje devetega cilja

V letu 2022 je tako kot v preteklih letih na različnih področjih potekalo statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave Republike Slovenije ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se navkljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Uresničevanje desetega cilja

Država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, saj versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti in različna cerkvena gibanja.

Duhovna oskrba invalidom je omogočena v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše. Verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce potekajo praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih. Prostorske in tehnične pogoje za versko duhovno oskrbo zagotavljajo tudi bolnišnice.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam, v skladu z Zakonom o invalidskih organizacijah, zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Uresničevanje enajstega cilja

V letu 2022 je bila osnovana fokalna skupina, v kateri sodelujejo predstavniki Vlade Republike Slovenije in resornih ministrstev ter predstavniki invalidskih organizacij.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah. Nujen predpogoj za preprečevanje diskriminacije in nasilja je, da so s pojmom in vsebino diskriminacije seznanjeni tako invalidi kot celotna družba ter da v družbi vlada ničelna toleranca do nasilja, zato so za doseganje tega cilja izjemnega pomena ustrezne izobraževalne in aktivnosti ozaveščanja ter programi na vseh nivojih izobraževanja.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostoVOLjnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Uresničevanje dvanajstega cilja

V letu 2022 so potekale priprave in usklajevanja Predloga resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami 2023-2028, v katerem predvideni ukrepi naslavljajo tudi invalide.

Izobraževanja in pridobivanje znanja za prepoznavanje in reševanje nasilja je tudi redna tematika izobraževanj strokovnih delavcev v zavodih za prestajanje kazni zapora kot tudi delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami. V letu 2022 so potekala izobraževanja in aktivnosti za pridobivanje strokovnega znanja, vključno s programi treninga socialnih veščin za povzročitelje nasilja. Redna letna izobraževanja in usposabljanja s področja preprečevanja nasilja v družini in obravnave žrtev potekajo tudi za strokovne delavce in sodelavce na centrih za socialno delo.

15. novembra 2022, na dan boja proti nasilju nad ženskami, je potekala Nacionalna konferenca o preprečevanju in odzivanju na nasilje nad ženskami v Sloveniji. V okviru konference so bile izpostavljene tudi najbolj ranljive skupine, kot so otroci, invalidi, starejši idr.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse svoje življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge pogoje. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zaradi demografskih trendov naraščanja upokojencev pa se pojavlja nova skrb vzbujajoča skupina, kjer starši skrbijo za svoje otroke, ki so že starejši in obenem invalidi ali starejši invalidi za svoje starše, ki so ravno tako invalidni. Tovrstne družine so socialno ekonomsko še bolj ranljive in še težje mobilne ne le v fizičnem smislu ampak tudi v funkcionalnem (npr. funkcionalna pismenost, dostopnost do virov informacij,...).

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, vključno s celovito rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, dolgotrajno oskrbo, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Uresničevanje trinajstega cilja

Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno starejših z invalidnostjo.

Poročevalci poročajo tudi o sodelovanju z organizacijami na vseh nivojih, ki zastopajo starejše, tudi starejše invalide. Opozarjajo pa tudi na slab ekonomski položaj upokojencev, med njimi tudi invalidov, na kar kažejo opravljene analize in raziskave ter na pomanjkanje zadostnih storitev pomoči na domu in drugih oblik dolgotrajne oskrbe v skupnosti.